

Завгородня Юлія Степанівна,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
теорії та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ: ОКРЕМІ ЗАУВАГИ

Ще 20 листопада 1989 року була прийнята Конвенція про права дитини, у якій закріплено, що «держави-учасниці поважають і забезпечують всі права, передбачені цією Конвенцією, за кожною дитиною, яка перебуває в межах їх юрисдикції, без будь-якої дискримінації незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного, етнічного або соціального походження, майнового стану, стану здоров'я і народження дитини, її батьків чи законних опікунів або яких-небудь інших обставин» [1]. Ця Конвенція була ратифікована Україною 27 лютого 1991 року. Однак, чи можна стверджувати, що в нашій державі положення Конвенції реалізуються повною мірою?

На нашу думку, існує низка чинників, які не дозволяють дати позитивну відповідь на поставлене питання. Доречно зауважити, що актуалізує проблематику удосконалення механізмів захисту прав дитини і створення в Україні низки спеціалізованих інституцій. Так, і до сьогодні дотримання прав дитини перебуває у центрі уваги Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Так, за інформацією на офіційному сайті Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини зазначається про те, що «у структурі Секретаріату Уповноваженого створено відповідний структурний підрозділ з питань дотримання прав дитини, до повноважень якого віднесені питання щодо моніторингу стану дотримання в Україні прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері та підготовка пропозицій Уповноваженому з прав людини щодо вжиття актів реагування з метою запобігання порушенням прав дитини або сприяння їх поновленню» [2].

Водночас, у 2011 році було запроваджено інститут Уповноваженого Президента України з прав дитини, який відповідно до Указу Президента України від 11 серпня 2011 року № 811 «Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини» «забезпечує здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо забезпечення додержання конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері» [3].

Зовсім нещодавно Кабінетом Міністрів України впроваджено ще одну інституцію – освітнього омбудсмена (згідно з постановою Кабінету Міністрів

України від 6 червня 2018 р. № 491 «Деякі питання освітнього омбудсмена» [4]). «Освітній омбудсмен є посадовою особою, на яку Кабінетом Міністрів України покладається виконання завдань із захисту прав у сфері освіти» [4]–зазначається у п. 1 цієї урядової постанови. І хоча повноваження освітнього омбудсмена виходять за межі дотримання прав дитини, можна стверджувати, що саме права дітей у сфері освіти є важливою частиною цих повноважень. Особливо зважаючи на той факт, що повна загальна середня освіта відповідно до ч. 2 ст. 53 Конституції України є обов'язковою.

Таким чином, упровадження низки інституцій, які виконують контролюючі функції щодо реалізації прав дитини може свідчити про необхідність удосконалення механізмів захисту прав дитини через їх незадовільний стан.

Щодо факторів, які необхідно врахувати для покращення механізму захисту прав дитини, то серед них слід виокремити такі, на нашу думку, найбільш значимі.

По-перше, діяльність щодо контролю за дотриманням прав дитини лише за умови адекватного сприйняття прав дитини. У цьому контексті не можна не відмітити того факту, що тривалий час в межах вітчизняної юридичної науки права дитини, як і права людини, розглядалися суто як явища, існування яких пов'язане з волевиявленням органу публічної влади: якщо 1) законодавчий орган приймає нормативно-правовий акт, у якому зазначається відповідне право, 2) уряд чи відповідне міністерство приймає нормативно-правовий акт, у якому визначається механізм реалізації передбаченого законом права, то лише тоді можна вести мову про існування права дитини (чи людини). Такий підхід склався ще за часів Радянського Союзу і не відповідає європейським правовим традиціям, у межах яких права людини загалом і права дитини зокрема сприймаються як природні, невід'ємні від людини, отже, ніким їй не надаються, а належать від народження, уже в силу того, що це людина. До того ж, акцентується увага на тому, що права людини мають усі люди незалежно від різних критеріїв, зокрема, і віку. З наведеної тези випливає положення, що діти мають ті ж самі права людини, як і повнолітні особи. Хоча, зрозуміло, що в силу низки чинників, реалізація прав дитини має свої особливості.

По-друге, розуміти, чи дотримуються інтереси дитини (чи в інтересах дитини діють її законні представники), можна лише зважаючи на те, що дитина не є «об'єктом», «власністю батьків», а виступає як повноправний суб'єкт з притаманними йому уподобаннями, бажаннями, гідністю тощо.

Таким чином, саме наведені нами положення, на нашу думку, є тими важливими методологічними засадами, які мають бути ураховані при розбудові ефективного механізму захисту прав дитини в Україні.

1. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року. Зібрання чинних міжнародних договорів України. 1990. № 1. Ст. 205.

2. Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. URL: <http://www.ombudsman.gov.ua> (дата звернення 10.01.2020).

3. Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини. Указ Президента України від 11 серпня 2011 року № 811. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/811/2011> (дата звернення 10.01.2020).

4. Деякі питання освітнього омбудсмена. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 червня 2018 р. № 491. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2018-%D0%BF> (дата звернення 10.01.2020).

5. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

Золотухіна Лілія Олександрівна
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РЕАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО ІНТЕРЕСУ В СОЦІАЛЬНО-ЗАБЕЗПЕЧУВАЛЬНИХ ВІДНОСИНАХ

Останні роки для громадян України стали справжнім випробуванням на стійкість, оскільки якісний рівень життя значно погіршився, стан соціального захисту громадян впав через значне урізання його фінансування з державного бюджету, зросла соціальна напруга. Такі негативні тенденції створюють загрози національній безпеці, подальшому розвитку суспільства та реалізації публічних інтересів окремих соціальних груп, які можуть стати причинами порушення рівноваги та стабільності. Механізм забезпечення соціальної безпеки може бути ефективним тільки за умови визначення кола актуальних сучасних проблем, що складають публічний інтерес суспільства, соціальних груп, територіальних громад у соціальній сфері.

Одним із пріоритетних напрямів соціальної політики є державна політика, спрямована на формування та збагачення соціальної безпеки людини і суспільства. Соціальний захист, соціальна безпека, з одного боку, та соціальний розвиток, соціальні відносини - з другого, органічно поєднані: без розвинутих соціальних відносин не може бути стабільної соціальної безпеки людини, суспільства, а остання значною мірою зумовлює розвиненість, зрілість процесів соціального, суспільного розвитку.

Соціальна безпека забезпечується в процесі трансформації суспільних, зокрема соціальних відносин. Основними складовими соціальної сфери, через які виявляється рівень забезпечення соціальної безпеки, зокрема, є добробут, рівень доходів населення, оплата праці, стан здоров'я, зайнятість, демографічна ситуація, соціально-класова диференціація, соціальний захист, пенсійне забезпечення тощо. Вона залежить від соціально-економічного роз-